

Lagutskottets betänkande

1982/83:2

om lagreglering av ideella föreningar

Ärendet

I motion 1981/82:2033 av Gösta Bohman m. fl. (m) yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om utredning och förslag till ramlagstiftning om ideella föreningar.

Remissyttranden över motionen har inhämtats från hovrätten över Skåne och Blekinge, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, stiftelseutredningen (Ju 1975:01), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Svenska arbetsgivarföreningen (SAF) och Svenska Turistföreningen. Rädda Barnens Riksförbund har beretts tillfälle att yttra sig över motionen men har avstått från att avge yttrande.

Motionsmotivering

Motiveringen till motionsyrkandet finns i motion 1981/82:2018. Där anförs inledningsvis att föreningsfriheten utgör en viktig del av det demokratiska livet och att samhället också på olika sätt stöder organisationer och föreningar av skiftande slag. Stödet har enligt motionen ökat avsevärt under senare år.

Mot denna bakgrund är det, menar motionärerna, naturligt – inte minst i ett genomorganiserat samhälle som det svenska – att vissa grundläggande krav ställs på föreningarna, särskilt då det gäller sådana som erhåller betydande belopp för sin verksamhet från stat, landsting och kommun.

Gällande ordning

I juridiskt hänseende skiljer man mellan ekonomiska föreningar och ideella föreningar. De ekonomiska föreningarna regleras i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar. För att en förening skall kunna registreras som ekonomisk förening fordras enligt 1 § att föreningen har till ändamål att främja medlemmarnas ekonomiska intressen genom sådan ekonomisk verksamhet i vilken medlemmarna deltar som avnämare eller leverantörer eller med egen arbetsinsats eller genom begagnande av föreningens tjänster eller på annat dylikt sätt. Det krävs alltså dels att föreningen bedriver ekonomisk verksamhet, dels att verksamheten skall syfta till att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Saknas endera av dessa förutsättningar är föreningen att anse som en ideell förening.

Ideella föreningar omfattas inte av lagen om ekonomiska föreningar. Beträffande ideella föreningar liksom i fråga om stiftelser saknas en sådan detaljerad civilrättslig lagstiftning som finns rörande aktiebolag och ekonomiska föreningar. Inte heller finns det i lagstiftningen någon definition av begreppet ideell förening.

De ideella föreningarna kan delas in i två huvudgrupper. Dels finns sådana föreningar som har annat ändamål än att främja sina medlemmars ekonomiska intressen, t. ex. föreningar för religionsutövning, politisk verksamhet, vetenskaplig forskning, välgörenhet, sällskapsliv, idrott och skytte, försvarsföreningar, kamratföreningar, djurskyddsföreningar m. fl. Dels finns föreningar som syftar till att främja sina medlemmars ekonomiska intressen på annat sätt än genom ekonomisk verksamhet i lagens mening, t. ex. arbetsgivarföreningar, fackföreningar och branschsammanlutningar.

I rättspraxis har sedan länge ansetts att en ideell förening äger rättskapacitet då den har antagit stadgar som inte är alltför bristfälliga och valt styrelse. Förbindelser som ingås för en sådan förening binder endast föreningen, inte de enskilda medlemmarna. Om föreningen inte uppfyller nämnda förutsättningar – vanligt bland föreningar av enklare slag, såsom läsecirklar och svagt organiserade sällskapsföreningar – blir avtal som ingås för föreningens räkning bindande endast för dem som har ingått detta avtal. Enligt praxis anses vidare följande principer gälla. Styrelsen äger rätt att företräda föreningen om inte stadgarna säger något annat. Stadgarna avgör föreningens organisation och inre rättsförhållande. Styrelsen handhar löpande ärenden och andra ärenden som stadgan eller föreningsstämman anförtror denna. I övrigt är föreningsstämman beslutande genom i regel enkel majoritet, om stadgan inte föreskriver annat. Särskilt ingripande beslut, t. ex. ändring av föreningens ändamål, torde kräva samtycke från alla föreningsmedlemmar. Beslut som strider mot föreningens ändamål eller som otillbörligt gynnar vissa medlemmar på andras bekostnad är ogiltiga, om inte alla medlemmar, eller i det sistnämnda fallet de vilkas rätt eftersätts, ger sitt samtycke. Frågor om ideell förenings beslut att utesluta medlem kan prövas av domstol. Beträffande föreningar med utpräglat ideell inriktning, närmast religiösa föreningar, har det ansetts ankomma på föreningen själv att avgöra om en medlem bör uteslutas. Domstolsprövning av fackliga organisationers och liknande förenings rätt att utesluta medlem har också förekommit (se bl. a. NJA 1977:129).

Ideell förening som driver näringsverksamhet kan enligt handelsregisterlagen (1974:157) registreras i handelsregister. Vidare gäller enligt fimalagen (1974:156) att ideell förening som är näringsidkare förvärvar ensamrätt till firma genom registrering eller inarbetning. Fimalagen stadgar också att registrering av en näringsidkares firma inte får ske om firman innehåller något som är ägnat att uppfattas som bl. a. benämning på ideell förening eller liknande sammanslutning. Skyddet för en ideell förening i sistnämnda

hänseende är inte beroende av om föreningen är näringsidkare.

När man talar om föreningsrättsliga problem kan man avse inte bara frågor som rör förhållandet mellan en förening och dess medlemmar eller som rör verkan mot utomstående av rättshandlingar som företagits på föreningens vägnar utan också vissa andra problem. Med termen föreningsrätt kan sålunda avses den allmänna medborgerliga rätten att utan hinder eller inblandning av offentlig myndighet sammansluta sig och verka för gemensamma syften i föreningar. För tydlighetens skull brukar termen föreningsfrihet användas för att beteckna det offentligrättsliga begreppet och för att markera skillnaden till föreningsrätten i privaträttslig mening. Föreningsfriheten ingår bland de grundläggande fri- och rättigheter som upptas i regeringsformen.

Det privaträttsliga begreppet föreningsrätt förekommer också inom arbetsrätten. Med föreningsrätt avses i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet (MBL) rätten för arbetsgivare och arbetstagarare att tillhöra arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation, utnyttja medlemskapet samt verka för organisationen eller för bildandet av sådan organisation utan att bli utsatt för påtryckningar eller annan obehörig inblandning från motpart i arbetsförhållandet. Förening äger för egen del skydd i lagen endast så till vida, att den inte är skyldig att få sådan kränkning av enskild arbetsgivares eller arbetstagarares föreningsrätt som innebär intrång i dess verksamhet. Reglerna har enbart till syfte att skydda rätten att organisera sig (den s. k. positiva föreningsrätten) men ger inte något skydd för anspråk på att få vara oorganiserad eller för rätt att inte tillhöra viss förening (den s.k. negativa föreningsrätten).

Tidigare behandling

Frågan om en lagstiftning rörande ideella föreningar har åtskilliga gånger tagits upp till prövning i olika sammanhang. En redogörelse för frågans behandling under tiden före år 1970 finns intagen i betänkande LU 1976/77:1. Behandlingen under förarbetena till lagen om medbestämmande i arbetslivet redovisas i betänkande LU 1977/78:15.

I riksdagen har önskemål om en lagstiftning rörande ideella föreningar förts fram motionsvägen vid 1971 års riksdag (LU 1971:14) och vid 1976/77, 1977/78 och 1979/80 års riksmöten (LU 1976/77:1, 1977/78:15 och 1979/80:1). Motionerna vid 1971 års riksdag och 1979/80 års riksmöte har remissbehandlats. På förslag av utskottet har motionerna avslagits av riksdagen. Utskottet har vid behandlingen under de tre nämnda riksmötena bl. a. framhållit att frågan om en lagstiftning beträffande de ideella föreningarna har samband med pågående utredningsarbete inom nya arbetsrättskommittén och stiftelseutredningen. Enligt utskottets mening borde därför ett slutligt ställningstagande till frågan anstå i avvaktan på statsmakternas beslut med anledning av de förslag som utredningarna kan komma att lägga fram.

Spörsmålet om en lagstiftning beträffande ideella föreningar blev föremål för en fråga vid 1981/82 års riksmöte. Bakgrunden till frågan var att Sveriges lärarförbund preliminärt uteslutit några medlemmar för att de på fritiden genomgått en fortbildningskurs. Vid besvarandet av frågan anförde justitieministern (rd 1981/82:37) att den enskilde medlemmen enligt gällande rätt inte utan vidare kan uteslutas ur en facklig organisation och att det i sista hand ankommer på allmän domstol att pröva ett beslut om uteslutning. Justitieministern delade riksdagens ovan angivna uppfattning att det finns skäl att vänta med en eventuell lagstiftning om ideella föreningar. Han uppgav vidare att man arbetar med ett stort reformverk rörande hela det associationsrättsliga fältet, och han fann det helt naturligt att man med tiden får en lag om ideella föreningar. I den lagen bör, menade justitieministern, självfallet också finnas allmänna bestämmelser om skydd för den enskilde, ett skydd som han ansåg i stor utsträckning finns också i gällande rätt.

Utredningar

År 1976 tillkallades en utredning, *nya arbetsrättskommittén* (A 1976:02), för att se över vissa frågor på det arbetsrättsliga området. I direktiven redovisas ett antal frågor som skall tas upp av utredningen. Härvid erinras bl. a. om att riksdagen vid behandlingen av arbetsrättsreformen uttalat sig för fortsatt utredningsarbete rörande den negativa föreningsrätten och föreningsrättsskyddet för arbets sökande.

Stiftelseutredningen (Ju 1975:01), som tillkallats år 1975 på riksdagens begäran, har i uppdrag att företa en översyn av lagstiftningen om stiftelser. En viktig fråga som utredningen enligt direktiven skall ta ställning till är om stiftelse i framtiden skall tillåtas för varjehanda ändamål. Om stiftelseinstitutet begränsas bör utredningen pröva om samhället kan delta i vissa stiftelsers förvaltning. I samband härmed skall också prövas hur förvaltningen skall vara ordnad och om nuvarande regler beträffande minimikrav om stadgarnas innehåll är tillfredsställande. Andra frågor som skall behandlas av utredningen är bokföringsplikt och revision, möjligheter till skadeståndstalan mot styrelseledamot i stiftelse samt behovet av bestämmelser om likvidation eller fusion.

Kooperationsutredningen (I 1977:01) har i tilläggsdirektiv år 1981 fått i uppdrag att göra en allmän översyn av lagstiftningen om ekonomiska föreningar i syfte att framför allt åstadkomma en tidsenlig lagstiftning om kooperativa föreningar. Utredningsarbetet bör enligt direktiven i första hand inriktas på en analys av vad som är karakteristiskt för den kooperativa företagsformen. Utredningens arbete bör utmynna i ett förslag till ny lagstiftning om ekonomiska föreningar. Utredningen bör vidare bl. a. göra en genomgång av den föreningsrättsliga lagstiftningen vid sidan av föreningslagen och föreslå de följändringar som kan visa sig påkallade.

Remissyttrandena

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län och stiftelseutredningen tillstyrker att frågan om en ramlagstiftning om ideella föreningar blir föremål för utredning. Svenska Turistföreningen uppger att man inte motsätter sig att frågan utreds. LO, TCO och SAF avstyrker motionen. SACO/SR menar att resultatet av pågående utredningsarbete bör avvaktas innan man tar ställning till frågan. Hovrätten över Skåne och Blekinge anser att det inte framkommit något nytt som aktualiserar behovet av en lagstiftning och avstår i övrigt från att göra någon ny värdering av behovet.

Hovrätten över Skåne och Blekinge anför att hovrätten i yttrande till utskottet år 1971 över motion om lagstiftning angående ideella föreningar uttalade att det då inte fanns behov av en generell lagstiftning för ideella föreningar. Hovrätten avstyrkte därför motionen.

Hovrätten uppger att man nu – mot bakgrund av det rådande arbetsläget – har inskränkt sin utredning till att bland hovrättens ledamöter inhämta uppgifter om det sedan år 1971 handlagts mål där frågor om rättsregler för ideella föreningar varit aktuella. Härvid har framkommit att det inte förekommit något mål som föranletts av tveksamheter angående rådande rättsläge beträffande ideella föreningar. Hovrätten har således inte kunnat finna att erfarenheterna från domstolsarbetet ger vid handen att behov av generell lagstiftning eller ramlagstiftning om ideella föreningar föreligger. Motionärerna har enligt hovrätten inte heller påvisat att det efter hovrättens förra yttrande förekommit något som aktualiserar behovet av en sådan lagstiftning.

Enligt yttrandet avstår hovrätten i övrigt från att göra någon ny värdering av behovet av lagstiftning.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller att den ideella föreningen har många fördelar i jämförelse med andra juridiska former för verksamhet. Länsstyrelsen menar att just avsaknaden av en civillagstiftning för ideella föreningar gör att reglerna för verksamheten kan anpassas på ett sätt som bäst passar intressenterna.

Under senare år har enligt länsstyrelsen många representanter för ideella föreningar förhört sig hos länsstyrelsen om möjligheten att få föreningen registrerad. Som skäl uppges vanligen att bl. a. kommuner och banker kräver registrering för lån eller bidrag. Länsstyrelsen uppger att man vid registrering av ekonomiska föreningar i många fall får anledning misstänka att föreningens ekonomiska verksamhet endast är en "papperskonstruktion" för att få en ideell förening registrerad med den rättsliga status som följer av registreringen och den trygghet lagstiftningen innebär för styrelseledamöter och övriga medlemmar.

Länsstyrelsen framhåller slutligen att de ideella föreningarna har betydande uppgifter att fylla inom skiftande områden. Med hänsyn till föreningarnas växlande karaktär och syfte kan det enligt länsstyrelsen emellertid vara svårt

att skapa gemensamma regler. Länsstyrelsen vill trots detta tillstyrka att en utredning om ramlagstiftning kommer till stånd.

Stiftelseutredningen uppger i sitt yttrande att utredningen avser att avlämna ett betänkande under början av år 1983. Enligt yttrandet kommer utredningen att föreslå att nya stiftelser i princip blir registreringspliktiga och ställda under länsstyrelsens tillsyn. Samtidigt blir stiftelser bokföringsskyldiga och underkastade tvingande bestämmelser om redovisning och revision. Bestämmelserna har, anför utredningen, i huvudsak utformats med liknande bestämmelser i associationsrättslig lagstiftning som förebild. Utredningen har eftersträvat att så långt möjligt uppnå neutralitet mellan olika verksamhetsformer inom associationsrätten och denna angränsande rättsområden.

Utredningen anför vidare:

För att uppnå neutralitet är det givetvis värdefullt om alla former av associationsrättslig verksamhet underkastades en lagstiftning som bygger på överensstämmande grundprinciper. Sett ur den aspekten är det en brist att ideella föreningar står helt utanför lagreglering. Denna brist förstärks om stiftelser blir underkastade en allmän lagreglering och ideella föreningar därmed blir ensamma om att vara oreglerade.

Den omständigheten att ett närliggande rättsområde är oreglerat kan också inverka ogynnsamt när det gäller att uppnå vissa syften med den tänkta stiftelselagen. En grundtanke i denna är att man genom registrering och årlig granskning av redovisningshandlingar skall kunna öka samhällets insyn i och kontroll av stiftelser. Det kan enligt utredningens mening inte helt uteslutas att man i vissa fall kan tänkas kringgå dessa bestämmelser genom att söka sig till ett oreglerat rättsområde. I stället för att välja stiftelseformen för en viss aktivitet lägger man aktiviteten i en ideell förening.

Stiftelseutredningen är mot bakgrund av vad nu anförts beredd att tillstyrka att man utreder om det föreligger något behov av en lagstiftning om ideella föreningar och i så fall hur den bör utformas.

LO, TCO och *SACO/SR* erinrar i sina yttranden om att frågan om en reglering av de ideella föreningarnas verksamhet har varit aktuell tidigare.

LO anför att argumenten för och emot en lagstiftning är väl kända och inte behöver upprepas. Inte heller har enligt *LO* i sak något nytt inträffat som motiverar att frågan på nytt bör aktualiseras genom en utredning.

TCO avstyrker motionärernas förslag och anför som skäl härtill att det varken i motionen eller i annat sammanhang har visats att avsaknaden av lagstiftning om ideella föreningar medfört missförhållanden eller att motiv i övrigt skulle föreligga som skulle motivera en lagstiftning.

Organisationerna hänvisar till nya arbetsrättskommitténs utredningsarbete. *LO* anser att motionen i den del den rör frågan om negativ föreningsrätt redan på grund av detta bör avslås. *SACO/SR* menar att frågan om införande av en ramlagstiftning om ideella föreningar bör anstå i avvaktan på resultatet av utredningsarbetet.

SAF uppger att föreningen vid två tidigare tillfällen i yttranden till utskottet över den aktuella frågan avstyrkt tanken på lagstiftning med

motiveringen att det inte förelåg något påvisat behov av det.

SAF fortsätter:

Föreningen menar fortfarande att det saknas bärande grund för särskild lagstiftning rörande ideella föreningsars uppbyggnad och verksamhet. I själva verket synes det vara företeelser utanför ramen för sådan lagstiftning som motionärerna har i åtanke för sitt förslag, exempelvis förekomsten av fackliga organisationsklausuler respektive "kollektiva" fackliga beslut om tillhörighet till visst politiskt parti. Dyliga företeelser kan – och bör – förbjudas eftersom de inte hör hemma i ett demokratiskt samhälle. Men förbud i sådana hänseenden kan mycket väl genomföras utan att vara beroende av att man utarbetar generella lagregler rörande ideella föreningsars uppbyggnad och verksamhet.

Föreningen avstyrker sålunda bifall till förevarande motion.

Svenska Turistföreningen anför att man inte får något omfattande stöd från samhället och inte heller berörs av frågan om negativ föreningsrätt. Föreningen har ingenting emot en utredning – till rimlig kostnad – men känner sig inte berörd i någon större omfattning.

Utskottet

I betänkandet behandlas en motion vari yrkas att en utredning tillsätts med uppgift att lägga fram förslag till en ramlagstiftning om ideella föreningar. Motionärerna anser – mot bakgrund av samhällets ökande stöd till organisationer och föreningar – att det är naturligt att vissa grundläggande krav ställs på föreningarna.

Som framgår av den ovan (s. 1 f.) lämnade redogörelsen skiljer man i juridiskt hänseende mellan ekonomiska föreningar och ideella föreningar. De förstnämnda föreningarna regleras i lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar. För att en förening skall kunna vinna registrering som ekonomisk förening fordras dels att föreningen bedriver ekonomisk verksamhet, dels att verksamheten skall syfta till att främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Saknas någon av dessa förutsättningar är föreningen att anse som en ideell förening. Till skillnad från vad som gäller beträffande de ekonomiska föreningarna saknas en närmare lagreglering av de ideella föreningarna i civilrättsligt hänseende. I rättspraxis har emellertid sedan länge ansetts att en ideell förening äger rättskapacitet då den antagit stadgar som inte är alltför bristfälliga och valt styrelse. I praxis har vidare utbildats vissa normer för de ideella föreningarna, bl. a. när det gäller uteslutning av medlemmar.

Frågan om en lagstiftning beträffande de ideella föreningarna har tidigare aktualiserats i olika sammanhang. Bl. a. har spørsmålet med anledning av motioner prövats i riksdagen vid fyra tillfällen, senast år 1979 (LU 1979/80:1). Motionerna har på förslag av utskottet avslagits av riksdagen.

Vid sin senaste behandling av frågan pekade utskottet (LU 1979/80:1 s. 11) bl. a. på att de ideella föreningarna är en viktig del av vårt samhälle, att de

fullgör betydelsefulla uppgifter på många olika områden, samt att många ideella organisationer lagstiftningsvägen har kommit att få ett starkt inflytande över samhällsutvecklingen. Utskottet ansåg – med hänsyn till den roll de ideella föreningarna sålunda spelar i vårt land – att avsaknaden av en lagstiftning som reglerar de ideella föreningarna kan te sig mindre tillfredsställande. Utskottet framhöll emellertid att en lagstiftning på området är förenad med åtskilliga svårigheter. Inte heller hade det framkommit några omständigheter som tydde på att avsaknaden av lagregler medfört några väsentliga olägenheter. Enligt utskottets mening syntes det då inte föreligga något behov av en lagreglering i fråga om ideella föreningar. Utskottet erinrade slutligen om nya arbetsrättskommitténs och stiftelseutredningens utredningsuppgifter och anförde att de förslag som dessa utredningar kan komma att lägga fram kan få betydelse vid prövningen av frågan huruvida en allmän reglering beträffande ideella föreningar bör komma till stånd. Utskottet ansåg att ett ställningstagande till frågan om lagreglering borde anstå i avvaktan på statsmakternas beslut med anledning av de nämnda utredningarnas förslag.

Enligt utskottets uppfattning ger varken motiveringen i motionen eller remissyttrandena över motionen vid handen att det skulle ha tillkommit sådana nya omständigheter som motiverar att den begärda utredningen nu bör komma till stånd. Inte heller i övrigt har, anser utskottet, framkommit något som bör föranleda riksdagen att frångå sin tidigare intagna ståndpunkt. Ett ställningstagande till frågan om en lagreglering av ideella föreningar bör således allttjämt anstå bl. a. i avvaktan på statsmakternas beslut med anledning av de förslag som stiftelseutredningen och nya arbetsrättskommittén kommer att lägga fram. Båda kommittéerna kommer enligt vad utskottet erfarit att avsluta sitt arbete inom en nära framtid. Utskottet vill tillägga att också kooperationsutredningens översyn av lagen om ekonomiska föreningar kan få betydelse för frågan om en lagreglering av ideella föreningar.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1981/82:2033.

Stockholm den 9 november 1982

På lagutskottets vägnar

PER-OLOF STRINDBERG

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s), Martin Olsson (c), Joakim Ollén (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Ingemar Konradsson (s), Mona S:t Cyr (m), Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Stig Gustafsson (s), Allan Ekström (m), Sigvard Persson (c), Per Israelsson (vpk) och Inga-Britt Johansson (s).

Reservation

Per-Olof Strindberg, Joakim Ollén, Mona S:t Cyr och Allan Ekström (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 7 börjar med "Frågan om" och på s. 8 slutar med "ideella föreningar." bort ha följande lydelse.

Utskottet vill, liksom vid tidigare behandling av frågan om en lagstiftning beträffande ideella föreningar, framhålla att dessa föreningar är en viktig del av vårt samhälle. De fullgör betydelsefulla uppgifter på många olika områden, exempelvis inom facklig, politisk och humanitär verksamhet samt vid religionsutövning, vetenskaplig forskning och idrott. Utskottet har tidigare också konstaterat att många ideella organisationer lagstiftningsvägen har kommit att få ett starkt inflytande över samhällsutvecklingen. Till detta kommer, som motionärerna har påpekat, att samhället på olika sätt stöder organisationer och föreningar av skiftande slag. Såsom utskottet vid flera tillfällen förut har anfört, ter sig avsaknaden av en lagstiftning som reglerar de ideella föreningarna mindre tillfredsställande med hänsyn till den roll de ideella föreningarna sålunda spelar i vårt land.

En av de invändningar som har framförts mot en lagstiftning om ideella föreningar är att det inte skulle föreligga något behov av en sådan. Denna uppfattning har framförts av bl. a. SAF och de stora fackliga organisationerna. Som framgår av stiftelseutredningens yttrande över den aktuella motionen kommer utredningen inom kort att lägga fram förslag om en lagreglering för stiftelser. Genomförs en sådan lagstiftning blir de ideella föreningarnas verksamhet det enda rättsområde inom den associationsrättsliga och närstående lagstiftning som kvarstår oreglerat. Att avsaknaden av en lagstiftning om ideella föreningar kan upplevas som en brist även från ideella föreningars egna utgångspunkter framgår av remissyttrandet från länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.

Vid en bedömning av behovet av en lagstiftning måste enligt utskottets mening också de föreningsrättsliga aspekterna vägas in. Utskottet delar motionärernas uppfattning att föreningsfriheten utgör en viktig del av vårt demokratiska liv. När stora ideella organisationer har getts ett betydelsefullt inflytande eller rent av en maktposition i vissa hänseenden har detta i allmänhet grundats på förutsättningen att organisationen i fråga företräder ett stort antal medlemmar. Såväl för den enskilde medlemmen som för samhället torde det vara av vikt att de beslut som fattas i ideella organisationer verkligen baserar sig på en medlemsopinion. Samtidigt bör beslutsfattandet ske med respekt för den enskildes ställning. Vissa nyligen uppmärksammade händelser – Sveriges lärarförbunds uteslutning av medlemmar och fall av konflikter rörande den negativa föreningsrätten – tyder enligt utskottets mening på att det kan erfordras ett förstärkt skydd av den enskildes möjligheter att föra fram egna åsikter och uppträda på ett självständigt sätt inom eller utom organisationerna. Ett sådant förstärkt

skydd för den enskilde förefaller ligga helt i linje med de nya regler som stärker den enskildes inflytande på arbetsplatsen och som syftar till att öka demokratin på det kommunala och statliga planet. Också den dåvarande justitieministern uttalade i samband med en frågedebatt rörande Lärarförbundets agerande som sin uppfattning att han fann det helt naturligt att man med tiden får en lag om ideella föreningar.

Som utskottet framhållit då liknande motionsyrkanden tidigare behandlats i riksdagen är åtskilliga svårigheter förenade med en lagstiftning på området. Svårigheterna bör emellertid inte överdrivas. Vad frågan nu gäller är nämligen inte införandet av några mera detaljerade lagregler utan endast en grundläggande reglering av de ideella föreningarnas uppbyggnad.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att övervägande skäl talar för att frågan om en lagstiftning om ideella föreningar bör närmare utredas i enlighet med motionärernas förslag. Enligt utskottets mening bör en sådan utredning komma till stånd redan nu utan att man avvaktar resultatet av bl. a. nya arbetsrättskommitténs och stiftelseutredningens arbete.

Beträffande den närmare inriktningen av utredningsarbetet vill utskottet framhålla att tyngdpunkten i en eventuell lagreglering bör ligga i det som från samhällets sida är mest skyddsvärt, nämligen den enskilde medlemmens ställning i förhållande till organisationen. Andra angelägna uppgifter för utredningen bör vara att utforma bestämmelser om medlems inträde i, avgång från och uteslutning ur förening, medlems bundenhet av beslut som fattats utan hans medverkan, förhållandet till tredje man, skadeståndsskyldighet, firmateckning, ansvarighet för uppkomna förbindelser och föreningens upplösning. Det bör ankomma på regeringen att närmare bestämma formerna för utredningsarbetets bedrivande.

Vad utskottet sålunda anfört bör ges regeringen till känna.

dels att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1981/82:2033 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående utredning om lagstiftning beträffande ideella föreningar.